

ИНТЕРНЕТ КАТО СРЕДСТВО ЗА НАУЧНИ КОНТАКТИ В МУЗЕЙНОТО ДЕЛО

ВИДИН СУКАРЕВ

Развитието на средствата за комуникации през последните години предложи много новости във всички области на живота. Чрез появата и разпространението на Интернет вече на практика всеки човек има достъп до бърза и неизчерпаема информация.

Историческата наука в България посвети множество публикации по този въпрос¹. Той беше засегнат основно и на тематичните научни конференции, състояли се напоследък².

Като особено важно и дори задължително трябва да се изтъкне внедряването и приложението на нагледните средства на новите технологии в сферата на музейното дело. Към настоящата дата българските исторически музеи са направили много в тази насока, но трябва да се каже, че има още какво да се желае, за да стигнем до там, накъдето се стремим всички – модерни и работещи по световните стандарти музеи. Казвам световни, а не европейски нарочно, защото Европа е прекалено тясна за глобалното пространство на Интернет, а и не е необходимо да се ограничаваме в клишета, свързани с тази категоризация.

При един непредубеден преглед на сайтовете в мрежата, посветени на историческите музеи в нашата страна³, може да бъдат направени следните изводи:

1. Информацията в Интернет за българските исторически музеи е голяма като количество, но в качествено отношение твърде недостатъчна. Липсва цялостен електронен каталог на музеите в България с връзки към сайтове, което налага извода, че и опитващите се да го създадат, и голяма част от музейите не използват възможностите на Интернет докрай⁴. Много от музеите имат страници, които не са актуализирани от години, а това къса връзката за виртуален контакт, бил той научен или любителски. Основна причина за това е, че все още на Интернет в България се гледа като лукс, а не необходимост и това дава едно цялостно изоставане, което неминуемо трябва да се навакса.

2. Не са много музеите, които предлагат online своите трудове или поне съдържанието на отделните сборници⁵, нещо което би могло лесно да се реализира, защото от години насам цялата текстова обработка се извършва на компютър. Като пример в това отношение може да се изтъкне дейността на Регионалните музеи във Варна и Плевен, музея в Перник, Девня и др.⁶ За

специалиста, а и за любителя посетител представлява интерес запознаването с историята на най-интересните експонати: как са били открити, на кого са притежавали и друга информация, свързана с предмета. Такъв подход се използва в страниците на Велики Преслав, Панагюрище и др.⁷

3. Основното, което липсва, е, че дори да имат страница в Интернет, повечето музей нямат възможността да я поддържат сами, което не е трудно, но за целта музеят трябва да разполага с обучени кадри. В случая наистина “Кадрите решават всичко”, защото зле поддържана страница е по-лоша от никаква.

4. Няма значение дали музеят е с национален, регионален, общински или друг статут, всичко зависи от самоинициативата, работоспособността и доброто желание – бях много впечатлен от атрактивния дизайн и представянето на информацията в сайта на музея на Тутракан.

5. При съвременната стагнация и трудни възможности за пътуване музеите трябва да наблягат на *качествения*/ курсивът мой В.С./ снимков материал на своите акцентни експонати, това би предизвикало интерес, без да се наруши желанието на разгледалите снимките да посетят музея на място.

6. Без съмнение стойността на Интернет като средство за научни контакти е особено голяма извън страната. Скоростта на придвижване е еднаква без значение на разстоянието в действителност. Така човек може да разглежда музеи и галерии по целия свят при единственото условие, че знае някой от световните езици, препоръчително английски. Тук може да бъде посочен българският сайт на виртуалната музейна библиотека VoViS – изработен от професор Божидар Стефанов и Виктор Стефанов, който се поддържа до 1 януари 2003 година, все още съдържащ списък със стотици сайтове и отправки към виртуални музеи от целия свят, голяма част от които не са загубили актуалността си⁸.

Прегледаните от мен международни музейни сайтове каталози предлагат много разнообразна информация, но за съжаление България е почти “бяло петно” поради съвсем малкото музеи, фигуриращи в техния списък, а някои данни, за местонахождение на музеи, улици, телефонни номера и дори наименования, са твърде остарели. В сайта <http://icom.museum/vlmp> могат да бъдат видени курioзни съотношения – например за страни като САЩ, Великобритания, Италия музейните сайтове са хиляди, а за България не повече от десет. В Китай обаче са дори по-малко! Всичко това дава да се разбере, че тези цифри не представят реалния брой на музеите в по-слабо развитите страни и трябва още много да се работи, защото, ако в напредналите държави има толкова музейни Интернет страници, това вероятно не е случайно.

Друг голям сайт с много качествени изображения, връзки по целия свят и добри възможности за търсене е <http://www.museum.com/>, който предлага списък на голям брой български музеи, но повечето не са представени със снимки и текст и при влизане в страницата се изписва, че няма информация за музея. Авторите на този сайт са предвидили обратна връзка и възможност да се публикуват материали в сайта напълно безплатно, единственото, което трябва да се направи, е те да им бъдат изпратени, което, ако музеят вече има сайт, става

много лесно.⁸

От всичко казано дотук, предвид особено международните контакти, става ясно, че владеенето на английски език е задължително. Всички български музеи, имащи сайтове, са обърнали внимание на това, но в някои случаи за сметка на английския се пренебрегва родният език, което е много тревожно; виждам специално Националния исторически музей, в чийто прекрасен сайт⁹, който може да бъде даван за пример във всяко друго отношение, онцията за български отсъства. Предполагам, че това се дължи на недоразумение, и апелирам то да бъде отстранено.

Колегите, които нямат достатъчно знания по английски език, също могат да използват рационално Интернет. Съществуват стотици руски сайтове, предлагащи всевъзможна нагледна и писмена информация. Такива например са www.mavicanet.com и www.mwuseum.ru.

7. Тъй като музеят не е само научна, но и преди всичко културно-образователна институция, трябва да се има предвид атрактивността на изработвания сайт, с възможно най-голям снимков и интересен текстови материал за масовия посетител, и преди всичко децата. Компютрите предават най-различни възможности за визуализация и озвучаване и една първоначална инвестиция в качествен дизайн на Интернет сайт би оправдала вложените средства.

Един сайт на музей задължително трябва да има схема на сградата с възможност за увеличаване на снимка на всяка зала и снимки на най-интересните колекции от фондовете на музея. Там където липсват голям брой интересни експонати от фондове или експозиция е добре да се въведе повече текстови материал, лек за усвояване с подходящ шрифт и хубав фон – нещо много важно за компютърния екран. Към това трябва да се добавят и връзки с подобни български и чуждестранни сайтове. В зависимост от това, дали музеят е в град или извън него, трябва да се изготви и цветна актуална карта на местността или селището с най-добрите пътни връзки и всички средства за контакт – адрес, телефон, факс, e-mail. На подходящо място е добре да има списък с имената на най-големите дарители и спомоществуватели на музея, сайта и номер на банкова сметка за дарения. Желателно е да присъстват повече възможности за избиране на чужди езици, като освен английски се добавят немски и руски – които се говорят от най-големите групи чуждестранни туристи в нашата страна. Необходимо е също събразяване на езика с това от кои страни са традиционните посетители в региона на музея и от къде се желае да бъдат привлечени нови.

Силата на рекламата по Интернет е отдавна осъзната от едни от най-комерсиалните потребители – туроператорите. Обикновено туристическите фирми имат доста пълна информация за българските музеи, но, разбира се, те наблягат на най-привлекателните неща, и бидейки неспециалисти, правят много пропуски. Затова изходът е един - поддържане на официалните Интернет страници на музеите от музейните специалисти, защото непознаването на

спецификите на работа води до незаинтересованост, а оттам до неефективност. Популяризирането на нашето културно-историческо наследство е основна задача на всички, работещи в тази сфера, затова всички информационни източници трябва да се използват пълноценно. В последно време със задачата да се създадат интернет страници на музеите в България се зае японската доброволческа организация JICA/JOCV¹⁰. Тази помощ е добре дошла, но най-удачният подход е създаване на квалифицирани български музейни специалисти, способни да правят това. Необходимо е съществуващите сайтове, които нямат достатъчно привлекателен дизайн и в тях съществува недобри снимки или само списък с адреси и телефони за контакт, да се преработят, как да стане това може да се почерпи от чуждестранния опит. Практиката показва, че освен ценните неща, които могат да покажат самите музеи, обикновено са разположени в сгради паметници на културата. Защо трябва да се оставя този капитал да залежава. За първоначалната изработка на сайта са необходими най-големи средства, тъй като е добре да бъде изработен от специалисти, администрирането и актуализацията обаче е задължително да са дело на съответния музей.

От всички тези изводи става ясно, че българските исторически музеи като цяло не поддържат контакти с музеите и заинтересуваната аудитория по света по най-лесния, бърз и достъпен начин. Необятната информацията дава огромни възможности за научна работа и извън музейното дело, защото по принцип сайтовете на музеите са предназначени за масови посещения. В Интернет могат да се намерят публикации по всякакви въпроси, но изключително много трябва да се внимава с произхода на източниците, тъй като сериозната наука не може да си служи с материали от неизяснен произход. В Интернет обаче има милиони публикации от университетски, библиотечни и други научни сайтове, които могат да окажат неоченима подкрепа на учения изследовател.

Препоръчително е да се ползват само текстове, които имат изричното разрешение за това. Когато се дипломирах, Интернет се оказа единственият източник, от където успях да си осигуря документа, върху който трябваше да пиша своята дипломна работа – английската Велика харта на свободите от XIII век.¹¹

В заключение може да се каже, че чрез Интернет музейните служители могат да проследяват най-модерните тенденции в аранжиране и дизайн на витрини и други всевъзможни решения за експозиции, да влизат в контакт с колеги от целия свят, да извършват сериозна научно-изследователска дейност, да черпят опит за увеличаване на ролята на музея в обществото, и не на последно място да се увеличават приходите на музея чрез участие в международни проекти и увеличаване на притока на посетители.

Основна и най-непосредствена задача трябва да бъде привличането на децата и младите хора като приятели на българските музеи, защото те са и най-преданите Интернет активисти.

Б Е Л Е Ж К И

¹ Сачев, Е. Комуникативните възможности на Интернет за един музей в преход. В: Развитие и управление на българските музеи в условията на преход към пазарна икономика. Съставител: Е. Цекова, С. 2001; Кошелева, В. Проблеми на българския музей в прехода към XXI век. Пак там.; Недков, С. Музеите и предизвикателствата на XXI век. В: сб, 95 години музейно дело в Плевен. Същият. Музеите и информационните ресурси в Интернет. - Виж бележка 2 т.1.; Същият. Музеи на открито, С. 2000. Същият. Музеите и съвременните информационни мрежи. В: Музеите за мир и хармония в обществото – Свободен университет на Националния комитет на ИКОМ. С. 2000. Виж и www.simeonnedkov.com; Русев, Р. Съвременни идеи в музеознанието. С. 2000.; Лозанова, В. Динамика на съвременния музей. В. Търново 1999.; Кръстева, Ст. Студии по музеология: Тотем. Тезауруси. Кунсткамери. Виртуални пространства. Кн. 1, С. 2003.; Иванов, Ч. Интернет в музея, в-к “Музей” бр. 1-2 (64) 2000.; Димитров, М. Виртуални музеи, в-к “Музей” бр. 3-4 (65).

² 1. Научна конференция: “Информационните технологии в историята и нейните помощни науки”. Институт за история при БАН, 9 – 10 ноември 1999 г.; 2. Международна научна конференция: “Библиотеката в епохата на Интернет”, Софийски университет, 8–10 ноември 2000 г.

³ Целта е да се очертаят общите тенденции, защото поотделното проследяване на всички резултати в Интернет би отнело много повече място, а и те не биха били актуални поради голямата скорост на промени в сайтовете и техните адреси.

⁴ Виж сайта на Министерството на културата= <http://www.culture.government.bg/> и www.auditorium.art.bg/.

⁵ Виж например - Ф Бабалиевски. Научно публикуване чрез електронна поща. С 1997.

⁶ Виж адресите на музеите в някоя от търсачките [google](http://www.google.com), [dir.bg](http://www.dir.bg) и пр. *

⁷ Виж бележка 6.

⁸ Виж също http://cultivate.cl.bas.bg/museums_bg.html - полезни връзки с исторически и музейни сайтове. Виж и сайта на Националния исторически музей – бл 9.

⁸ Виж в сайта. Стори ми се неколегилно да изброявам кои музеи присъстват и кои не, затова всеки може да провери и да изпрати отговор на администраторите на сайта.

⁹ <http://historymuseum.org/>

¹⁰ Писмо на агенцията ИСА/ЮСВ до Исторически музей – Пловдив от м. март 2004 г.

¹¹ Дипломна работа на Видин Сукарев, Великотърновски университет, Исторически факултет “Великата харта на свободите в Англия през XIII век. Генезис, структура и обществено значение”, Велико Търново 2000 г.

INTERNET LIKE MEAN OF SCIENTIFIC COMMUNICATION
IN THE MUSEUM PRACTICE

Vidin Sukarev

Summary

The author has made review on the Bulgarian History museum's Internet pages. He puts some questions like improvement of the use of Internet, especially as mean of scientific communication between the museums. He accents over weak presentation of the Bulgarian museums in biggest international museum catalogues. He makes some recommendations how to be created historical museum site as well as which items are needed to be considered. He also pays attention of quotation and use of published in the Net historical sources for scientific research. A particular task is the children and youth people to be attracted like museum friends.

КОМПЮТРИТЕ ВЪВ ФОНДОВАТА ДЕЙНОСТ НА ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ - ПЛОВДИВ

ХРИСТО ИВАНОВ

Въвеждането на компютърни информационни системи в музеите се осъществява най-напред в САЩ, където през 70-те години е изградена компютърна мрежа за недвижимите паметници на културата. В средата на 1993 г. в Канада е създадена и национална програма за използване на компютрите в документирането на музейните колекции. В европейските страни, най-напред в Италия през 80 г. на XX в., е създадена единна информационна система за движимите и недвижимите паметници на културата. През 90-те години компютърните технологии навлизат широко в музейната мрежа на Великобритания, Франция, Испания, Белгия и др. Използването на компютри в музейната дейност налага създаването на международни организации, които да координират и ръководят прилагането на компютърни информационни системи в музеите. Най-напред в Канада е създаден Комитет за компютърен обмен на музейна информация, който заедно с други организации работи за въвеждане и използване на компютърните технологии в музеите на страната. Най-авторитетният център в Европа, който работи в това направление, е Международният комитет по документация към ИКОМ в Кембридж. Тази организация се занимава със стандартите на музейната документация, с контрола върху терминологията, с обзора на база данни на музеите.*

През 1999 г. по програма на японското правителство за културен обмен в Исторически музей, Пловдив, идва компютърният специалист и програмист инженер Томоми Сузуки, който използва базовия софтуер Fil maik pro и създава база данни, намерила приложение във фондовата дейност на музея. База данни съдържа 36 информационни полета и улеснява поддържането и управлението на колекциите чрез осигуряване на историческа информация за собствеността, местонахождението, състоянието на музейните предмети. Тя дава възможност за бърз достъп до определена колекция на научни работници, специалисти, граждани и др. Чрез база данни се осъществява бърз трансфер на информация и се дава възможност политиката на музеите да се възприема глобално.

Процесът на компютъризация в Исторически музей, Пловдив, премина през няколко етапа. Изграждането на база данни стана постепенно. Започнахме с въвеждане на съществуващата информация от основната документация на музея. По-късно добавихме пълната информация за полетата в база данни.

Въвеждането на информацията се осъществява чрез анализ и в присъствие на предмета или на базата на съществуващата информация в музейната документация. Някои "полета" не изискват специално проучване и могат да бъдат въведени веднага, а други след задълбочени изследвания. Тази информация може да бъде въведена и по-късно. Когато се въвежда нова информация, се вписват промени, които ще настъпят в резултат от физическото състояние на колекциите.

В Исторически музей Пловдив информационните полета са групирани въз основа на приетите от Международния комитет за документация при ИКОМ стандарти в три основни категории:

Първа категория включва серия от полета и дава възможност да се определи статутът и местонахождението на обекта. Институцията, която е собственик на предмета, е въведена и се записва автоматично. Ако колекцията/музейният предмет/ са заети за временно ползване, се въвежда пълната информация без съкращения на институцията, от която е взет предметът. Ако е необходимо, се допълва и името на колекцията и отделът от който е заета. В отделно поле се вписва инвентарният номер на предмета или образеца, с които е регистриран в музея. Ако номерът не е единствен в рамките на институцията, трябва да бъде добавена информация за номера на предмета от отдела, към който се числи. Ако е необходимо, се правят и отделни записи на частите на предмета, като във всеки запис се отразява инвентарният номер за достъп. В случай когато предметът се състои от няколко подобни елемента /Например – 20 стрели/, е достатъчно да се направи един запис на предмета, а в полето "Физическо описание" се вписва броят им.

В тази категория важно значение има полето "метод на придобиване". Тук се прилага списък от термини като дарение, покупка, откритие и пр. Източникът на придобиване, лице или институция, се въвеждат без съкращения. При въвеждането на информация в следващото поле "дата на придобиване", обикновено се изписва датата, на която предметът е регистриран за пръв път в музея. Въвежда се в последователност - година, месец, ден.

В практическата дейност по организиране на временни изложби и постоянни експозиции музеите са затруднени при откриването на предмета. За това ще се спрем на полето – "постоянно местонахождение на предмета". Предварително във фондохранилището се поставя номерация на рафтовете, шкафовете, витрините. Музейните предмети на тези места се въвеждат в база данни с номера на рафта и реда, на който са разположени. След използване от изложбата или в експозицията предметът се връща отново на определеното му място. Ако е необходимо да се промени местонахождението, се въвеждат новите данни в компютъра.

Втората категория дава важна информация за описанието на музейните предмети. Тук основните информационни полета са свързани с физическата форма или функция на предмета. При категоризирането на музейните предмети /чрез техниката на производство/ се използва списък от специфични техники,

които се записват към полето. Пример: керамика, мозайка, скулптора и др. Тематичната класификация на предмета, свързана с техниката на производство, има за цел да улесни групирането и проучването на експонатите. Понякога се използват няколко термина за описване на техниката на производство, за които обикновено има списък към полето и е необходимо само да се посочат. При въвеждането на информация в полето "материалите, от които е изработен предметът", се използват няколко термина за описване на материала, от който е съставен предметът. В полето "размери на предмета" се вписват размерите в милиметри, за да се знаят при ползването в експозициите и изложбите. Описателна информация за предмета се въвежда в информационното поле "физическо описание". Всяка отличителна характеристика на предмета се въвежда, за да може да се разпознае при кражба. Оценката на физическото състояние се въвежда в съответното поле, като тя може да отразява състоянието му при регистрирането му в музея, а настъпилите промени се въвеждат допълнително.

Последната категория дава представа за историята на производството на предмета, мястото където е изработен. Специфичен термин може да бъде местност, област, археологическо място, държава. Според нуждите на музея регионалните имена могат да бъдат административни, географски, културни или исторически. Тук се въвежда информация, свързана с историческия период на производство на предмета, с мястото на неговата употреба, с лицето или организацията, която е използвала предмета, датата и метода на откриване и др. В информационното поле "исторически коментар" се въвежда допълнителна информация за произхода на предмета. Пример: Въвежда се информация за собствениците на предмета, преди той да е станал притежание на музея.

База данни за компютърна обработка на музейните фондове в Исторически музей - Пловдив, отговаря на изискванията за сигурност на системата в няколко посоки. Въпреки, че тя трябва да осигури възможно най-широк достъп до колекциите както за специалисти, така и за обществото, достъпът до една част от информацията трябва да бъде ограничен. Сигурността на въведената информация в компютрите в Исторически музей се гарантира от отговорника за научната обработка на фонда, с неговата лична парола. Всички останали служители на музея могат да ползват информацията, без да нанасят поправки и нови допълнения. Пълен достъп до системата има само директорът на музея. Защитата на служебната информация се осъществява и чрез ограничения достъп само на служители от музея до засекретената информация. В това поле има информация за оценката на експоната, местосъхранението, начин на придобиване и др.

База данни, тествана в Исторически музей – Пловдив, през последните четири години, улесни работата ни по управлението на колекциите и ни гарантира по-голяма сигурност. Категорията образ ни позволява идентифицирането на музейните предмети. Чрез дигитална фотокамера в първа категория се вкарва и образът на предмета в намалени размери. Визуалната

представа за музейните предмети дава възможност за бърз обмен на информация между отделите, които се намират в четири отделни сгради и ни улесняват в ежедневно работата.

През 1999 г. японски доброволци, програмисти, работиха по създаването на база данни в историческите музеи на Пловдив, Разград, Стара Загора, Ямбол. Включена е предимно информацията от основната документация при регистрирането на музейните предмети и приетите информационни стандарти от ИКОМ. В процеса на работа е редуциран броят на информационните полета, благодарение на прецизирането на необходимите данни за колекциите. На този етап музеите ползват различен брой информационни полета, използват множество програмни продукти, което крие опасност от невъзможност музеите да общуват помежду си. Това налага стандартизация на информационния обмен както между музеите в страната, така и в международен мащаб.

Б Е Л Е Ж К И

* ICOM handbook sBetandarts. Museum Coliection Documentation ICOM international Committee for Documentation /CIDOS/ Museum, 1994.

THE COMPUTERS IN THE FUND WORK OF THE MUSEUM

Hristo Ivanov

Summary

In the Museum of history – Plovdiv with the help of the Japanese volunteer organization “JICA” in 1998 was brought into use a data base and it was applied in the fund work of the museum. The data base consists of 36 fields of information which were introduced according to the requirements of the Bulgarian normative base and the standards of ECOM.